



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 430/2020-39

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Jindřichom Stoszekom, advokátom, Černyševského 26, Bratislava, proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave č. k. 4Co/144/2018-693 z 22. februára 2019 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 4Co/144/2018-693 z 22. februára 2019 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave č. k. 4Co/144/2018-693 z 22. februára 2019 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.
3. Krajský súd v Bratislave **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania **346,26 eur** a zaplatiť ich právnenému zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 7. júna 2019 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) v spojení s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

(ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto nálezu. Sťažovateľka navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti, napadnutého uznesenia a pripojeného spisu všeobecného súdu vyplýva nasledovný stav veci:

3. Sťažovateľka sa žalobou doručenu Okresnému súdu Bratislava III (ďalej len „okresný súd“) domáhala od [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalovaný“), náhrady škody spôsobenej poškodením jej zdravia pri úraze, ku ktorému došlo 19. júna 2003. Konkrétne sa domáhala náhrady za bolesť v sume 234,01 eur, náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia v sume 298,74 eur, mimoriadneho zvýšenia náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia v sume 6 638,79 eur, náhrady za stratu na zárobku počas práceneschopnosti v sume 310,14 eur, náhrady vecnej škody v sume 379,38 eur a náhrady nákladov na znalecký posudok v sume 106,21 eur. Okresný súd rozsudkom č. k. 20 C 33/2005 z 30. júna 2009 zaviazal žalovaného zaplatiť sťažovateľke sumu 204,14 eur a vo zvyšku žalobu zamietol s tým, že o trovách konania rozhodne po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej. Z odôvodnenia rozsudku vyplýva, že okresný súd mieru zodpovednosti oboch strán ustálil tak, že 50 %-tnú zodpovednosť pripísal žalovanému za porušenie v rozsudku špecifikovanej právnej povinnosti a 50 %-tnú zodpovednosť pripísal samotnej sťažovateľke za porušenie prevenčnej povinnosti. Z nárokov uplatnených sťažovateľkou priznal len náhradu za bolesť v sume 104,46 eur a náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia v sume 99,58 eur.

4. Po právoplatnosti rozsudku vo veci samej okresný súd rozhodol o trovách konania uznesením č. k. 20C/33/2005 z 2. februára 2011, ktorým uložil sťažovateľke povinnosť zaplatiť žalovanému trovy konania v sume 4 134,80 eur. Predmetné uznesenie krajský súd uznesením č. k. 5Co/133/2011 z 31. októbra 2011 ako vecne správne potvrdil. Na základe mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora podaného na podnet sťažovateľky Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) označené uznesenia o trovách konania zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie s odôvodnením, že ak súd prejednáva nárok na náhradu škody, ktorá je vymedzená jednotlivými zložkami práva na náhradu škody, je potrebné samostatne posúdiť mieru úspechu a neúspechu sporových strán, zvážiť, či neúspech nebol len v nepatrnej časti alebo či rozhodnutie o výške plnenia nezáviselo od znaleckého posudku alebo úvahy súdu, a to samostatne vo vzťahu ku každému nároku osobitne.

5. Po vrátení veci okresný súd uznesením č. k. 20C/33/2005 z 23. decembra 2013 rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov konania. Krajský súd uznesením č. k. 3Co/37/2014 z 27. februára 2015 uznesenie súdu prvej inštancie zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie, keď okresnému súdu vytkol, že mal samostatným výrokom rozhodnúť v časti uplatnenej náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, v ktorej vznikol nárok na náhradu trov konania žalobkyni (sťažovateľke, pozn.), a samostatným výrokom rozhodnúť o náhrade trov konania vo zvyšnej časti uplatnených nárokov, v ktorej vzniklo právo na náhradu trov konania žalovanému.

6. Okresný súd následne uznesením č. k. 20C/33/2005 z 20. apríla 2017 rozhodol o trovách konania tak, že sťažovateľka má proti žalovanému nárok na náhradu trov konania v časti uplatnenej náhrady za bolesť v rozsahu 100 % (výrok I), že má proti žalovanému nárok na náhradu trov konania v časti uplatnenej náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia v rozsahu 100 % (výrok II), že žalovaný

má proti sťažovateľke nárok na náhradu trov konania v časti uplatnenia mimoriadneho zvýšenia náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia v rozsahu 100 % (výrok III), že žalovaný má proti nej nárok na náhradu trov konania v časti uplatnenej náhrady vecnej škody v rozsahu 100 % (výrok IV), že žalovaný má proti nej nárok na náhradu trov konania v časti uplatnenej náhrady za stratu na zárobku počas práceneschopnosti v rozsahu 100 % (výrok V), že sťažovateľka má proti žalovanému nárok na náhradu trov dovolacieho konania v rozsahu 100 % (výrok VI) a žalovaný má proti sťažovateľke nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 % (výrok VII). Okresný súd viazaný právnym názorom dovolacieho súdu a odvolacieho súdu postupoval pri rozhodovaní o nároku na náhradu trov konania podľa zásad pre priznanie náhrady trov konania pri každom nároku samostatne, pričom aplikoval ustanovenie § 255 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“). Sťažovateľke priznal plný úspech v časti uplatnenej náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, keďže jej žalobe bolo v tejto časti vyhovené a výška plnenia závisela od znaleckého posudku. Plný úspech priznal sťažovateľke aj v dovolacom konaní. V časti uplatnených nárokov na mimoriadne zvýšenie náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, na náhradu vecnej škody, náhradu za stratu na zárobku počas práceneschopnosti konštatoval plný úspech žalovaného, pretože žaloba bola vo vzťahu k týmto nárokom v celom rozsahu zamietnutá. Plný úspech priznal žalovanému aj v odvolacom konaní.

7. Sťažovateľka podala proti označenému uzneseniu okresného súdu odvolanie, a to len proti výrokom, ktorými bol priznaný nárok na náhradu trov konania žalovanému. V odvolaní tvrdila existenciu dôvodov hodných osobitného zreteľa, ktoré mali odôvodňovať aplikáciu ustanovenia § 257 CSP a nepriznanie trov konania žalovanému. Navrhla rozhodnúť tak, že žalovaný, resp. žiadna zo strán nemá nárok na náhradu trov konania. O odvolaní sťažovateľky rozhodol krajský súd napadnutým uznesením, ktorým rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdil podľa § 387 ods. 1 a 2 CSP a žalovanému priznal náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %.

8. Krajský súd v odôvodnení napadnutého uznesenia konštatoval, že v posudzovanej veci nezistil žiadne dôvody hodné osobitného zreteľa a ani žiadny výnimočný dôvod na aplikáciu ustanovenia § 257 CSP. Pripomenul zásadu úspechu pri rozhodovaní o nároku na náhradu trov konania, pričom § 257 CSP predstavuje výnimku z tejto zásady a jeho aplikácia prichádza do úvahy naozaj len výnimočne, keďže má dopad na toho, kto by mal inak právo na náhradu trov konania. Podľa krajského súdu účelom § 257 CSP je umožniť súdu zmiernenie dôsledkov právnych noriem upravujúcich náhradu trov konania prostredníctvom moderačného absolútného práva. Jednou zo skupín prípadov, v ktorých aplikácia tohto ustanovenia prichádza do úvahy, sú prípady charakteristické sociálnym aspektom, ktorý vystupuje do popredia vtedy, keď povinná strana nemôže uhradiť náhradu trov konania z dôvodov, ktoré sama nezavinila, alebo ich môže uhradiť len s veľkými ťažkosťami. V takýchto prípadoch súd zohľadňuje osobné, majetkové, zárobné a iné pomery oboch strán, prihliada na ich postoj v konaní a prípadne iné okolnosti a môže dospieť k záveru o úplnom alebo čiastočnom nepriznaní nároku na náhradu trov konania úspešnej strane, a to práve s ohľadom na intenzitu preukázaných výnimočných okolností a dôvodov hodných osobitného zreteľa.

9. Podľa odvolacieho súdu pri posudzovaní správnosti rozhodnutia súdu prvej inštancie nebolo možné prihliadať na nespokojnosť sťažovateľky s jej splnomocneným zástupcom, ktorého si sťažovateľka sama zvolila, keďže išlo o ich interný právny vzťah vyplývajúci

z udeleného splnomocnenia, a už vôbec nie ako na okolnosť hodnú osobitného zreteľa. Skutočnosť, že sťažovateľka od žalovaného požadovala náhradu škody vo výške 7 967,27 eur s príslušenstvom, hoci si bola vedomá, že ňou požadovaná výška náhrady škody bola zjavne nadhodnotená, je potrebné hodnotiť z hľadiska okolností, ktoré ju viedli k uplatneniu nároku, na súde v jej neprospech. Krajský súd odkázal na obsah súdneho spisu, z ktorého vyplýva, že sťažovateľka žalovala žalovaného o zaplatenie 240 022 Sk s príslušenstvom, pretože ju za jej úraz dobrovoľne neodškodnil. Súd prvej inštancie jej právoplatne prisúdil len 204,14 eur. V konaní sama sťažovateľka uviedla, že žalobu o zaplatenie 240 022 Sk s príslušenstvom podala až po tom, keď jej žalovaný odmietol preplatiť ňou vyčíslenú škodu v sume 30 000 Sk. Vo vyjadrení k odvolaniu žalovaného uviedla, že od žalovaného pred podaním žaloby požadovala cca 35 000 Sk. Rovnako v tomto odvolacom konaní uviedla, že žalovaný jej pred podaním žaloby odmietol nahradiť škodu 33 072 Sk. Z jej vyjadrenia ďalej vyplýva, že mienila od žalovaného vysúdiť 100 000 Sk, avšak po dohode so svojím splnomocneným zástupcom podala žalobu o zaplatenie 240 022 Sk s príslušenstvom (kalkulujúc, že jej bude priznaná aspoň polovica z uplatnenej sumy), ktorá sa aj vzhľadom na právoplatné rozhodnutie vo veci ukázala ako nedôvodná. Z uvedených skutočností bolo podľa krajského súdu zrejmé, že sťažovateľka od počiatku vedela, že žaluje nedôvodnú a zjavne nadhodnotenú výšku náhrady škody a že na náhradu škody v takejto výške nemá nárok. Okolnosti súvisiace s uplatnením nároku na súde preto hovoria jednoznačne v jej neprospech a vzhľadom na jej vlastné vyjadrenia svedčia dokonca o špekulatívnosti jej konania. Ak v súvislosti s konaním o jej žalobe potom v zamietnutej časti žaloby plne úspešnému žalovanému vznikli náklady za právne zastúpenie spojené s úspešným bránením jeho práva, je sťažovateľka povinná v súlade so zásadou zodpovednosti za výsledok konania mu ich uhradiť.

10. K sťažovateľkinej odvolacej námietke založenej na zdôraznení jej sociálneho postavenia krajský súd uviedol, že niet pochyb o zmene situácie sťažovateľky počas konania, keďže v počiatkoch konania bola v pracovnom pomere a v súčasnosti je starobnou dôchodkyňou s mesačným dôchodkom a sociálnymi dávkami spolu vo výške 548,70 eur, čo preukázala. Z lekárskeho správ o svojom zdravotnom stave, ktoré predložila k odvolaniu, vyplývajú rôzne zdravotné ťažkosti, podľa názoru odvolacieho súdu zodpovedajúce veku sťažovateľky, nevyplýva z nich však taký jej nepriaznivý zdravotný stav, na ktorý by bolo potrebné prihliadnúť ako na okolnosť hodnú osobitného zreteľa. Ak sťažovateľka tvrdila, že náhrada trov konania žalovanému by ju uviedla do stavu biedy a núdze, z ňou v odvolaní uvedených skutočností a k odvolaniu priložených listinných dôkazov nebolo možné takýto záver vyvodiť. Ničím nepreukázala nepriaznivú svojich majetkových a sociálnych pomerov. Preukázala len výšku svojho dôchodku a sociálnych dávok, čo však samo osebe vôbec nepreukazuje jej majetkové pomery. Nepreukázala výšku dôchodku jej manžela, s ktorým žije v spoločnej domácnosti, ani výdavky, ktoré vynakladajú na živobytie a lieky, prípadne iné výdavky, ktoré nevyhnutne vynakladá. Netvrdila ani, že s manželom nedisponujú žiadnymi úsporami. Jej argumentácia o jej nepriaznivej sociálnej situácii nebola podložená žiadnym dôkazom, a preto zostala len v rovine jej tvrdení. Skutočnosť, že žalobkyňa je dôchodkyňou a poberateľkou starobného dôchodku, nemôže byť sama osebe dôvodom hodným osobitného zreteľa a zároveň dôvodom na nepriaznenie náhrady trov konania úspešnej sporovej strane. Navyše, na sociálny aspekt by bolo podľa názoru krajského súdu možné prihliadať vtedy, keď povinná strana nemôže uhradiť

náhradu trov konania z dôvodov, ktoré sama nezavinila. Z predloženého spisu a vyjadrenia samotnej sťažovateľky však vyplýva, že v priebehu konania previedla darovacími zmluvami, teda bezodplatne, byt v lukratívnej časti Bratislavy na svoje deti. Poukazovanie na jej nepriaznivé pomery, ktoré jej neumožňujú uhradiť trovy konania žalovanému, potom odvolací súd vyhodnotil ako nedôvodné.

II.

Argumentácia sťažovateľky

11. Proti napadnutému uzneseniu o potvrdení uznesenia okresného súdu o trovách konania podala sťažovateľka túto ústavnú sťažnosť, v ktorej argumentuje:

a) sťažovateľka sa žalobou domáhala náhrady škody za spôsobený úraz, ku ktorému došlo 19. júna 2003 tak, že spadla do výkopu, ktorý nebol zabezpečený, a utrpela pritom zlomeninu pravej nohy a tržnú ranu. Poškodenie jej zdravia bolo preukázané lekáskymi správami, vecne teda nešlo o zjavne bezúspešné a neodôvodnené uplatnenie práva. Pred podaním žaloby sa snažila svojho nároku domôcť na príslušných štátnych orgánoch, ako je polícia, rokovaním so zodpovednou osobou žalovaného, avšak bezvýsledne. Pretože je právny laik a nemá právnické vzdelanie, požiadala o zastupovanie [REDAKOVANÉ], ktorý jej bol odporúčaný ako advokát s rozsiahlou praxou v oblasti trestného a občianskeho práva. Pri ustálení výšky jej nároku na náhradu škody ju presvedčil, aby žalovala najmenej dvojnásobok nároku, pretože z jeho praxe vyplýva, že súdy zvyknú moderovať výšku nároku a priznávajú nároky vo výške 50 % uplatnenej sumy. V priebehu sporu významnú a rozsiahlu činnosť súdu predstavovalo dokazovanie na podnet protistrany, ktoré navýšilo náklady spojené s prejednaním veci. Paradoxne teda podstatnú časť trov konania „spotrebovali“ úkony súdu vykonávané na podnet žalovaného, ktorý spochybňoval argumentáciu sťažovateľky týkajúcu sa úrazu, miesta, času, zodpovednosti žalovaného – teda okolnosti a skutočnosti úspešne tvrdené sťažovateľkou a neúspešne rozporované žalovaným. Ak by sa týmito otázkami nevenovalo toľko pozornosti, neboli by trovy konania také vysoké. Čo sa týka ustálenia týchto skutočností, úspešnou v konaní bola sťažovateľka, neúspešnou bola len v otázke výšky náhrady škody, ktorú ustálil a navrhol [REDAKOVANÉ] ako jej právny zástupca;

b) sťažovateľka bezmedzne dôverovala svojmu právnomu zástupcovi, keďže [REDAKOVANÉ] sa pred konajúcimi súdmi prezentoval ako advokát, čo súdy bez overenia akceptovali a v meritórnych rozhodnutiach jeho osobu v postavení advokáta uvádzajú. Podľa sťažovateľky ak by súd konal obozretne a formálne uplatňoval procesné ustanovenia, musel by hneď na začiatku zistiť, že [REDAKOVANÉ] nie je advokátom a ona teda nie je zastúpená kvalifikovaným právnym zástupcom. Na základe tohto poznatku by sťažovateľka nepochybne zmenila právneho zástupcu, resp. by sa zmenila hranica jej dôverivosti v jeho osobu. Na obranu sťažovateľky možno uviesť, že ak ho ako advokáta akceptovali súdy oboch inštancií, nemala dôvod o jeho postavení pochybovať;

c) čo sa týka jej sociálneho postavenia, sťažovateľka uviedla, že má 71 rokov, poberá starobný dôchodok v sume 524,40 eur mesačne a sociálne dávky 24,30 eur mesačne. Súd „lakonicky“ ohodnotil výšku jej dôchodku ako na slovenské pomery nadpriemerný. Sťažovateľka nemá prostriedky na úhradu svojho záväzku a je tu dôvodný predpoklad exekúcie. Pri navýšení pohľadávky o náklady spojené s exekúciou po odrátaní nepostihnuteľnej časti dôchodku sa dostane na hranicu chudoby, biedy a núdze na dobu najmenej 2 rokov. Jej manžel, u ktorého bývala, zomrel,

a po jeho smrti sa sťažovateľka musela odsťahovať do bytu svojej dcéry na [REDAKOVANÉ]. Z testamentu jej nebohého manžela vyplýva, že sťažovateľka nehnuteľný majetok nezdedila a finančné prostriedky nie sú v pozostalosti žiadne, pretože tieto manžel za života daroval svojim potomkom. Sťažovateľka uvádza, že nie je pravdou, že sa „prezieravo zbavila“ majetku – bytu v dome na [REDAKOVANÉ], ktorý prepísala na dcéru v roku 2017. V súčasnosti je vlastníčkou bytu jej dcéra, na ktorú spoluvlastnícky podiel v roku 2017 previedol jej brat, nie sťažovateľka. V súčasnosti v tomto byte sťažovateľka býva, využívajúc oprávnenie z vecného bremena doživotného užívania, inú možnosť bývania nemá. Samozrejme, musí prispievať na náklady s tým spojené. Podľa sťažovateľky krajský súd mechanicky prevzal argumentáciu žalovaného uvedenú vo vyjadrení k odvolaniu a nepreveroval ju. Sťažovateľka zároveň poukazuje na nesprávnu argumentáciu odvolacieho súdu, podľa ktorého nepreukázala výšku dôchodku jej manžela, s ktorým žila v spoločnej domácnosti. Predmetom súdnej ochrany bol nárok na náhradu škody na jej zdraví, ktorý nesúvisí s bezpodielovým spoluvlastníctvom manželov, keďže sa viaže iba na jej osobu;

d) sťažovateľka, poukazujúc na ustálenú súdnu prax vo veciach náhrady trov konania, ako aj judikatúru ústavného súdu, zastáva názor, že súdy mali pri rozhodovaní o trovách konania aplikovať ustanovenie § 257 CSP, pretože jej prípad je šlabikárovým modelovým príkladom, ktorý mal zákonodarca pri jeho koncipovaní na zreteli. Bolo úlohou konajúcich súdov pri rozhodovaní o trovách konania v záujme súdnej ochrany sťažovateľky ako žalobkyne uplatniť všetky popísané výnimočné okolnosti jej prípadu, pretože v jej prípade ide o výnimku z pravidla, že trov konania znáša neúspešná strana.

III.

Vyjadrenie krajského súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie krajského súdu:

12. Krajský súd vo svojom vyjadrení poukázal na dôvody napadnutého uznesenia a konštatoval, že žalobkyňa nepreukázala odvolacie dôvody týkajúce sa aplikácie ňou uvedeného ustanovenia § 257 CSP ako výnimky z ustanovenia § 255 ods. 1 CSP. Súd prvej inštancie rozhodol o nároku na náhradu trov konania podľa pomeru úspechu vo veci a žalobkyňou uvedené dôvody na použitie § 257 CSP, a to že si nešťastne zvolila svojho právneho zástupcu v konaní, ktorý nebol advokátom a nepostupoval profesionálne, ako aj ňou uvedené zlé sociálne pomery, nepovažoval odvolací súd za dôvodné. S poukazom na riadne zdôvodnené napadnuté rozhodnutie a skutočnosť, že žalobkyňa (sťažovateľka) svoje tvrdenie, že je v nezavinenej nepriaznivej situácii, odvolaciemu súdu nepreukázala a dôvody hodné osobitného zreteľa odôvodňujúce nepriznanie nároku na náhradu trov konania žalovanému odvolací súd nezistil, sťažnosť považuje za nedôvodnú.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

13. Zúčastnená osoba, ktorou je [REDAKOVANÉ], možnosť vyjadriť sa v konaní pred ústavným súdom nevyužila.

III.3. Replika sťažovateľky:

14. Sťažovateľka na vyjadrenie krajského súdu v lehote určenej ústavným súdom ani do prerokovania prijatej ústavnej sťažnosti nereagovala.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

15. Podstata námietok sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením jej základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie v spojení s právom na ochranu jej majetku je založená na jej tvrdení o nesprávnej aplikácii ustanovenia § 255 ods. 1 CSP, pričom tvrdí, že konajúce súdy mali pri rozhodovaní o trovách konania aplikovať ustanovenie § 257 CSP, keďže v jej prípade existovali dôvody hodné osobitného zreteľa, ktoré odôvodňovali jeho aplikáciu.

16. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je nepochybne aj nárok na náhradu trov konania (napr. I. ÚS 48/05, II. ÚS 272/08). Prostredníctvom čl. 46 ods. 1 ústavy sa zaručuje každému základné právo na súdnu a inú právnu ochranu. Aj zákonná úprava platenia a náhrady trov konania obsiahnutá najmä v Civilnom sporovom poriadku určuje, či je základné právo na súdnu ochranu naplnené reálnym obsahom (čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 46 ods. 4 ústavy). Procesné predpisy, ktoré upravujú platenie a náhradu trov konania, treba vykladať v súlade s takto vymedzeným obsahom a účelom základného práva na súdnu ochranu. Pritom treba dbať na to, aby nikto len z dôvodu, že uplatní svoje základné právo na súdnu ochranu, neutrpel materiálnu ujmu v dôsledku inštitútu platenia trov konania za predpokladu, že taký účastník konania bol úspešný, a to bez zreteľa na jeho postavenie v konaní (m. m. II. US 56/05, IV. US 147/08).

17. Vo všeobecnosti platí, že rozhodnutie o náhrade trov konania nedosahuje spravidla samo osebe intenzitu predstavujúcu možnosť vyslovenia porušenia základných práv a slobôd bez ohľadu na to, akokoľvek sa môže účastníka konania citeľne dotknúť. Ústavný súd pri posudzovaní ústavných sťažností, ktoré smerujú proti rozhodnutiam všeobecných súdov v častiach týkajúcich sa problematiky (náhrady) trov konania, t. j. problematiky, ktorá má vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi akcesorickú povahu, postupuje nanajvýš zdržanlivo a k prípadnému zrušeniu napadaného výroku o trovách konania sa uchýľuje iba výnimočne, napr. keď zistí, že došlo k porušeniu základného práva na súdnu ochranu (resp. práva na spravodlivé súdne konanie) zvlášť extrémnym spôsobom, alebo ak zistí, že napadnutým rozhodnutím došlo zároveň aj k nepripustnému zásahu do iných ústavou garantovaných práv (m. m. II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04, IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011).

18. Prípady, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva všeobecným súdom má za následok porušenie základných práv a slobôd, sú tie, v ktorých táto nesprávna aplikácia jednoduchého práva je spätá s konkurenciou jednotlivých noriem tohto práva, prípadne s konkurenciou rôznych interpretačných alternatív, v ktorých sa odráža kolízia ústavných princípov, a naostatok za také možno považovať aj prípady svojoľnej aplikácie jednoduchého práva. Pojem svojoľne možno interpretovať na prípady, keď všeobecný súd urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s právom na súdnu ochranu a princípom spravodlivosti, alebo ho urobí v inom než zákonom ustanovenom a v právnom myslení konsenzuálne akceptovanom význame či bez bližších nerozpoznateľných kritérií (I. ÚS 533/2016). O svojoľni

(arbitrárnosti) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (III. ÚS 264/05, ZNaU 100/2005).

19. Uvedené zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti a prístupu ústavného súdu k posudzovaniu porušenia základných práv rozhodnutím všeobecného súdu o náhrade trov súdneho konania, ktoré možno vyvodit' z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci. Preto z týchto hľadísk posudzoval ústavný súd aj sťažovateľkou napadnuté uznesenie krajského súdu.

20. Podľa § 255 ods. 1 CSP súd prizná strane náhradu trov konania podľa pomeru jej úspechu vo veci.

21. Podľa § 257 CSP výnimočne súd neprizná náhradu trov konania, ak existujú dôvody hodné osobitného zreteľa.

22. Právna úprava náhrady trov konania v sporovom konaní sa podľa doterajšej úpravy v Občianskom súdnom poriadku (ďalej aj „OSP“), ako aj podľa novej úpravy účinnej od 1. júla 2017 v Civilnom sporovom poriadku spravuje zásadou úspechu v konaní/spore. Z porovnania doterajšej a novej právnej úpravy vyplýva, že Civilný sporový poriadok už nemá ustanovenie obdobné úprave obsiahnutej § 142 ods. 3 OSP, ktoré sa uplatňovalo ako *lex specialis* vo vzťahu k úprave obsiahnutej v § 142 ods. 2 OSP. Z uvedeného síce vyplýva, že nepatrný úspech už Civilný sporový poriadok nepozná (a preto pri rozhodovaní o nároku na náhradu trov sa podľa Civilného sporového poriadku zohľadňuje každý neúspech), avšak ani nová právna úprava nevyklučuje osobitný režim posudzovania úspechu v konaní a nárokov na náhradu trov v prípadoch, keď výška plnenia závisela od znaleckého posudku alebo úvahy súdu, a to z hľadiska výsledku v zásade zhodne ako podľa doterajšej úpravy (I. ÚS 56/2017).

23. Vo vzťahu k pravidlu vyplývajúcejmu z § 142 ods. 3 OSP je potrebné uviesť, že toto pravidlo predstavovalo výnimku zo zásady pre rozhodovanie o náhrade trov konania pri čiastočnom úspechu vo veci (§ 142 ods. 2 OSP). Aplikácia označenej výnimky (plná náhrada trov konania) však ani za účinnosti právnej úpravy obsiahnutej v Občianskom súdnom poriadku neprichádzala do úvahy vždy, ale iba v prípade, ak sa neúspech prejavil iba vo výške plnenia za predpokladu, že účastník konania na začiatku sporu túto výšku plnenia presne nepoznal a ani presne poznať nemohol (IV. ÚS 652/2018).

24. Základnou otázkou, ktorá bola predmetom sporu, bol základ nároku a určenie miery zodpovednosti strán sporu, ktorú súd ustálil tak, že každá zo strán zodpovedá za škodu v rozsahu 50 %. Z hľadiska vyjadrenia predmetu sporu bolo rozhodujúcim faktorom zamietnutie žaloby sťažovateľky v časti mimoriadneho zvýšenia náhrady za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktoré uplatnila v sume 6 638,79 eur.

25. Právny názor, ktorý bol v konaní produkovaný krajským súdom (vyslovený v uznesení z 27. februára 2015, pozn.), je ten, že v prípade sťažovateľky treba samostatným výrokom rozhodnúť v časti uplatnenej náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, v ktorej vznikol nárok na náhradu trov konania sťažovateľke, a druhým samostatným výrokom rozhodnúť o náhrade trov konania vo zvyšnej časti uplatnených nárokov na náhradu škody, v ktorej vzniklo právo na náhradu trov konania žalovanému.

26. Následne okresný súd viazaný právnym názorom dovolacieho súdu a odvolacieho súdu postupoval pri rozhodovaní o nároku na náhradu trov konania podľa zásad pre priznanie náhrady trov konania pri každom nároku samostatne, pričom aplikoval ustanovenie § 255 ods. 1 CSP. Sťažovateľke priznal plný úspech v časti uplatnenej náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, keďže jej žalobe bolo v tejto časti vyhovené a výška plnenia závisela od znaleckého posudku. V časti uplatnených nárokov na mimoriadne zvýšenie náhrady za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia, na náhradu vecnej škody, náhradu za stratu na zárobku počas práceneschopnosti konštatoval plný úspech žalovaného, pretože žaloba bola vo vzťahu k týmto nárokom v celom rozsahu zamietnutá.

27. Z napadnutého uznesenia okresného súdu vyplýva, že okresný súd uplatnil osobitný režim posudzovania úspechu sťažovateľky v konaní v súvislosti s jej nárokmi na náhradu za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktorých výška plnenia typicky závisí od znaleckého posudku (bodového ohodnotenia odškodnenia), a vo vzťahu k nim jej priznal plnú náhradu trov konania, zároveň však od tohto výroku separoval výrok o trovách konania vo vzťahu k nároku na mimoriadne zvýšenie týchto náhrad (pričom ide o jedno a to isté bolestné a jedno a to isté sťaženie spoločenského uplatnenia), ktorého výška nepochybne závisela od úvahy súdu.

28. Ústavný súd predovšetkým konštatuje, že právny názor okresného súdu, ktorý o náhrade trov prvoinštančného konania rozhodol piatimi samostatnými výrokmi (teda vo vzťahu ku každému sťažovateľkou uplatnenému nároku osobitne), je neudržateľný z pohľadu jednoduchého práva, keďže nemá žiaden explicitný základ v relevantných ustanoveniach Civilného sporového poriadku, (ani v právnej úprave Občianskeho súdneho poriadku) a nemožno ho vyvodit' ani z rozhodnutia dovolacieho súdu v tejto veci. Z rozhodnutia o mimoriadnom dovolaní vyplýva požiadavka, aby sa miera úspechu a neúspechu posudzovala (nie rozhodovala) samostatne vo vzťahu ku každému nároku osobitne, čo ale súčasne neznamená, že rozhodnutie o trovách prvoinštančného konania má byť nevyhnutne procesne rozdelené do piatich samostatných výrokov. Rozhodnutie o trovách má vychádzať zo spoločného posúdenia miery úspechu či neúspechu, a tým zohľadňovať všetky aspekty uplatneného nároku sťažovateľky, ako aj priebeh konania. Napokon aj z ústavného hľadiska len takýto prístup môže byť konformný s dotknutými základnými právami a slobodami, keď vyhovuje dvom základným zásadám náhrady trov konania – spravodlivosti a predvídateľnosti náhrady.

29. Ústavný súd si je vedomý skutočnosti, že sťažovateľka nenapadla prvé dva výroky uznesenia okresného súdu, čím akoby nepriamo legitimizovala z pohľadu svojej súdnej ochrany procesné rozdelenie náhrady trov do viacerých výrokov. Súčasne ale v odvolaní proti tým výrokom, ktoré ju v konečnom dôsledku zaťažia najviac, predniesla požiadavku aplikácie ustanovenia § 257 CSP, podľa ktorého je súd povinný skúmať, či v prejednávanej veci neexistujú zvláštne okolnosti hodné osobitného zreteľa, na ktoré je potrebné pri stanovení povinnosti nahradiť trovy konania výnimočne prihliadnúť. Keďže sťažovateľka nepodala odvolanie proti všetkým výrokom napadnutého uznesenia okresného súdu, rozhodnutie o náhrade trov konania jedným výrokom už neprichádzalo v okolnostiach jej prípadu do úvahy. Krajský súd mal preto v záujme účinnej ochrany základných práv sťažovateľky v odvolacom konaní zohľadniť v odvolaní ňou prednesený argument o potrebe aplikácie § 257 CSP, a to aspoň vo vzťahu k výrokom, ktoré odvolaním napadnuté boli.

30. Ústavný súd, vychádzajúc z účelu ustanovenia § 257 CSP, ktorým je odstránenie neprimeranej tvrdomi a dosiahnutie spravodlivosti pre účastníkov konania/strany sporu, konštatuje, že krajský súd pri posudzovaní odvolania sťažovateľky účel tohto ustanovenia v okolnostiach jej prípadu nezohľadnil.

31. Krajský súd v bode 17 napadnutého uznesenia uvádza, že cieľom § 257 CSP je zmierniť dôsledky právnych noriem regulujúcich náhradu trov konania (teda v okolnostiach prípadu sťažovateľky zásadu úspechu v spore) prostredníctvom moderačného práva súdu. Ako už ústavný súd uviedol, rozhodnutie okresného súdu diferencujúce nárok na náhradu trov konania do čiastkových výrokov nepovažuje z hľadiska jednoduchého práva za správne. Aj keď ide o otázku podústavného práva, v reláciách sťažovateľkinho prípadu má ústavnú relevanciu. Takáto diferenciácia totiž okrem iného vedie k výsledku, keď za plný neúspech v časti žalovaného mimoriadneho zvýšenia náhrady za bolesť a sťaženia spoločenského uplatnenia, závislého, čo sa týka výšky, od úvahy súdu, bude sťažovateľka znášať povinnosť relatívne vysokej náhrady trov. Pritom, ak by bol okresný súd metodologicky pristúpil k rozhodovaniu o trovách konania na báze spoločného výroku, bolo by reálnym aspoň čiastočné zohľadnenie úspechu sťažovateľky (vo výroku o náhrade za bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia), čím by sa zároveň vytvoril aspoň potenciál zmiernenia definitívnej záťaže sťažovateľky pri náhrade trov.

32. V posudzovanej veci krajský súd dostatočne nezohľadnil ani charakter uplatňovaného hmotnoprávneho nároku, ktorý je samotnou právnou úpravou diferencovaný do jednotlivých čiastkových „podnárokov“. Súdna prax pritom zastáva názor, že k dôvodom hodným osobitného zreteľa môže dôjsť vo vzťahu k určitým druhom konania alebo vo vzťahu k určitej procesnej situácii (napr. rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 4MCdo/2/2008).

33. V naznačených súvislostiach považuje ústavný súd za dôvodné vyhodnotiť uznesenie okresného súdu ako ústavne neudržateľné z dôvodu procesnej parcelizácie nároku na náhradu trov, a aj napriek tomu, že sťažovateľkou vymedzený rozsah odvolacieho prieskumu neumožňoval napadnuté uznesenie formálne zrušiť (príp. zmeniť) ako celok, odvolanie sťažovateľky vytvorilo krajskému súdu primeraný procesný priestor na zohľadnenie nesprávnosti napadnutého uznesenia práve prostredníctvom sťažovateľkou požadovanej aplikácie ustanovenia § 257 CSP, a to vo vzťahu k tým výrokom, ktoré do rozsahu svojho odvolania zahrnula a ktoré ju zaťažia najviac. Keďže krajský súd uvedeným spôsobom nepostupoval a nenapravil tak ústavne neudržateľné rozhodnutie okresného súdu o trovách prvoinštančného konania, ale, naopak, toto rozhodnutie potvrdil, zaťažil svoje rozhodnutie vadou ústavnej neudržateľnosti, ktorej dôsledkom je porušenie práv sťažovateľky.

34. Vychádzajúc z uvedených skutočností, ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým uznesením krajského súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Keďže napadnutým uznesením krajský súd zároveň zasiahol aj do majetkových práv sťažovateľky, ústavný súd dospel k záveru, že súčasne bolo porušené aj právo sťažovateľky na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu, preto konštatuje aj porušenie tohto práva hmotného charakteru napadnutým uznesením krajského súdu (bod 1 výroku tohto rozhodnutia).

35. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľky na zrušenie napadnutého rozhodnutia a vrátenie veci krajskému súdu dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovel (výrok 2). Krajský súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

V.

Trovy konania

36. Sťažovateľka v sťažnosti žiadala priznať náhradu trov konania v sume 415,51 eur, požadovanú výšku trov však neodôvodnila. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 346,26 eur.

37. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [z § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c) a § 16 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2019 je 163,33 eur a hodnota režijného paušálu je 9,80 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2019 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu).

38. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. mája 2021

Robert Šorl
predseda senátu